

Сумський державний університет

**ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
ПРОБЛЕМИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2
(Суми, 18 квітня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

Загребельна А., студ. гр. ПР-51,
наук. керівник – д.і.н., доц. С.І. Дегтярьов

До історії родини Алчевських*

У даній роботі мова піде про деяких представників відомої в Україні родини Алчевських: меценатів, промисловців, педагогів.

Олексій Кирилович Алчевський народився у 1835 р. в Сумах, у родині дрібного купця. Він тут же навчався у двокласній школі, займався самоосвітою вдома. Ще з юних років хлопець захоплювався підприємницькою діяльністю. Пізніше вирішив почати свою власну справу, поїхав до Харкова, де відкрив невелику крамничку. З цього і почався бізнес молодого підприємця. У віці 33 роки Олексій Алчевський заснував Харківський торговий банк, а через 3 роки – земельний. На Донбасі починає розвиватися гірнича справа і він відкрив там Донецько-Юр'ївське металургійне товариство (ДЮМТ). Будівництво відбувалося в с. Василівка та на станції Юр'ївка. І тут же були збудовані доменні печі, заводські корпуси тощо, які фінансував саме Алчевський. ДЮМТ через декілька років стало одним з найбільших промислових об'єднань [1, с. 17].

Олексій Алчевський ввійшов в історію також як відомий український меценат. Він відкривав школи, зокрема в селах Олексіївка та Василівка, а також фінансував відкриття бібліотеки у рідному місті Суми (це була перша бібліотека, відкрита тут). Алчевський дуже захоплювався творчістю видатного поета та художника

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

Тараса Шевченка, знав напам'ять багато його творів. 1899 р. є відомим тим, що О. Алчевський профінансував зведення першого у світі пам'ятника великому Кобзарю. На жаль, у ті роки не можна було офіційно та публічно відкривати пам'ятники, тому його встановили на території садиби родини Алчевських. Нині цей монумент знаходиться в Національну музеї Т.Шевченка в Києві. У 1860-х роках О. Алчевський очолив гурток «Громада» в Харкові, що складався з 80 осіб. Він запрошував до себе різних музикантів, художників і співаків. Вони читали та обговорювали твори Тараса Шевченка, сперечались та дискутували щодо шляхів розвитку народної освіти [2, с. 35-36; 4, с. 81-83].

Однодумцем О. Алчевського була Христина Данилівна – прекрасний народний педагог кінця XIX – початку XX ст. З дитинства вона вирішила присвятити своє життя вчителюванню. Христина Данилівна була відома як педагог навіть за кордоном. На Паризькій виставці 1899 р. її обрали президентом Всесвітньої Ліги просвіти, вона також була членом багатьох російських і зарубіжних освітніх організацій. Х. Алчевська стала ініціатором створення громадської комісії вчених з різних міст, склала курс для навчання «Книга дорослих». В літературу на початку XX ст. Христина Данилівна увійшла трьома збірками: «Туга за сонцем» (1907), «Вишневий цвіт» (1912) та «Пісня серця й просторів» (1914). Вона була талановитою поетесою і перші її кроки на цій ниві вітали Іван Франко та Леся Українка. Х. Алчевська навчалася в Харківській художній школі і в Національному музеї ім. Т. Шевченка зберігаються її шедеври, де зображені пейзажі, зокрема красвиди українського степу, простори Слобожанщини, Донеччини тощо.

Влітку Христина Алчевська їздила з дітьми в село Олексіївка, де відкрито початкову школу, а в інших селах –

народні доми, де можна було навчитися грамоти. Алчевські також допомагали простим людям вивчитися та отримати професії інженерів, вчителів і т. п.

Наймолодша з усіх дітей Алчевських – Христя, спочатку наслідувала своїй матері, тобто займалася педагогічною діяльністю. Такі митці, як Гнат Хоткевич, Микола Вороний, Микола Міхновський сформували її світогляд як письменниці. У с. Олексіївка вона заснувала бібліотеку, яка, на жаль, була знищена під час т.зв. громадянської війни. Під час важкого періоду її життя вона намагалася заробити на хліб перекладами з французької мови («Дев'яносто третій рік», «Трудивники моря»). І лише перед смертю її почали друкувати. Христя померла у віці 49 років. Зараз до її творчості посилились увага, і навіть сторіччя від дня її народження було занесено до пам'ятних дат ЮНЕСКО, вулицю у Львові також назвали на честь видатної письменниці [5, с. 441-442].

Збагатили українську культуру також Іван, Григорій, Микола та Дмитро Алчевські. Іван був оперним співаком, про якого знали навіть за кордоном, з ким виступали Шаляпін і Батгістіні. Після опублікування в 1980 р. книги, де вміщено спогади про нього, відбувся I Міжнародний конкурс вокалістів його імені.

Композитор, піаніст і педагог Григорій Алчевський, окрім симфонічних творів, написав також багато відомих романсів на слова Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, своєї сестри Христі. Ще один брат – Микола – був юристом, письменником і культурним діячем. Він працював професором Харківського юридичного інституту, написав повість «Кадміна» і автобіографічний роман (ще досі не опублікований). Помер від виснаження, під час окупації фашистськими загарбниками.

Безсумнівно, родина Алчевських заслуговує на велику пошану. В її історії відбулося багато радісних і

трагічних подій. Але своєю працею, любов'ю до рідної землі, людей вони заслужили своє місце в історії. Відомий адвокат Ф. Плевако дав влучну характеристику О. Алчевському, яка, на нашу думку, висвітлює життєву позицію багатьох членів цієї родини: «На мою думку, це була людина з неспокійною натурою, яка завжди в пошуках якоїсь діяльності. Я глибоко переконаний, що його тішила мрія про благополуччя населення, збагачене його ж підприємствами» [6].

---

1. Ворошилов К.Е. Рассказы о жизни. Воспоминания / К.Е. Ворошилов. – М., 1971. – Кн.1. – 366 с.

2. Бовыкин В.И. Формирование финансового капитала в России / В.И. Бовыкин. – М., 1987. – 271 с.

3. Петров Ю.А. Крах Алчевского и Фирма Рябушинских / Ю.А. Петров // Отечественная история. – М., 1995. – №4. – С. 52-75.

4. Беликов Ю.А. Алчевский Алексей Кириллович / Ю.А. Беликов, Ю.А. Петров // Экономическая история России с древнейших времен до 1917 г.: Энциклопедия. – М.: РОССПЭН, 2008. – Том 1: А-М. – С.81-83.

5. Алчевська Х.О. Твори. Автобіографічні уваги / Х.О. Алчевська. – К., 1990. – 557 с.

6. Явление Алчевского [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/yavlenie_alchevskogo.html.